

TEMA 3. LA FAMÍLIA: DILEMES, DEFINICIÓ, FUNCIONS I CANVI

Què
veurem en
aquest
tema?

**Què entenem per
família?**

**Funcions que
exerceix la família**

Tipus de família

Alguns problemes clàssics sobre la família

1. Origen de la família nuclear i el matrimoni

Dues explicacions divergents en relació amb la regulació de les relacions sexuals i la universalitat del matrimoni: la «promiscuïtat original» enfront de la família i el matrimoni monògam.

A causa, en part, de la impossibilitat en aquells dies de demostrar de manera contundent la validesa d'una posició o de l'altra, la major part de la investigació antropològica posterior abandonarà la discussió sobre l'origen i l'evolució de les formes de família i se centrarà en l'estudi concret de les formes familiars de societats i cultures particulars.

Alguns problemes clàssics sobre la família

1. Universalitat de la família nuclear i el matrimoni: els universals familiars

George Peter Murdock (1949), ferm defensor del mètode comparatiu, després d'avaluar 250 societats, conclou que la família nuclear és una realitat universal.

Cap societat no ha desenvolupat una unitat institucional en la qual es complisquen plenament aquestes funcions que no siga la família.

Va assenyalar quatre funcions universals de la família:

- ✓ Sexual
- ✓ Econòmica
- ✓ Reproductiva
- ✓ Educativa/socialitzadora

Alguns problemes clàssics sobre la família

1. Universalitat de la família nuclear i el matrimoni: educativa/socialitzadora

Per què és impossible la cultura sense l'estructura familiar?

La cultura sol definir-se com:

«El conjunt de totes les eines (normes, tradicions, usos i costums, coneixements, tècniques, etc.) amb les quals un grup humà és capaç de millorar l'adaptació al seu entorn en un moment concret» (perspectiva funcionalista).

Alguns problemes clàssics sobre la família

1. Universalitat de la família nuclear i el matrimoni: educativa/socialitzadora

- Sense la família no haurien sigut possibles els conceptes de *cultura* i *civilització*, ja que aquests últims necessiten mecanismes socialitzadors que facen possible el traspàs de tot el que ha sigut après per una generació a la següent.

- En un primer moment, la família assumia aquesta responsabilitat pràcticament de manera íntegra, ja que no hi havia ni sistemes educatius formals (escola, universitat, etc.) ni mitjans de comunicació de massa.

Alguns problemes clàssics sobre la família

1. Universalitat de la família nuclear i el matrimoni: els universals familiars

Kathleen Gough (1971) defensa que encara que la família fora una institució social universal, evidentment no tothom viu en una família.

Va assenyalar quatre universals de la família a través de les cultures i el temps:

- ✓ Existeixen regles, juntament amb el tabú de l'incest, que prohibeixen les relacions sexuals i el matrimoni entre parents pròxims.
- ✓ Els homes i les dones en una família cooperen a través d'una divisió del treball.
- ✓ El matrimoni existeix com a institució social duradora, encara que no siga permanent al llarg de tota la vida entre un home i una dona.
- ✓ Els homes tenen en general un estatus social més elevat i autoritat sobre les dones de la seua família.

Alguns problemes clàssics sobre la família

2. El declivi de la família

Idea de suposat declivi o desintegració de la família com a institució a causa de la modernització social i econòmica.

John Watson: el matrimoni ja no existiria cap a l'any 1977.

Amitai Etzioni: el 1990 no quedaria ni una sola família.

David Popenoe: els canvis actuals han debilitat la família i l'estan amenaçant de mort.

Alguns problemes clàssics sobre la família

2. El declivi de la família

Alguns predictors serien:

taxes elevades de divorci, augment de llars monoparentals, descens de la fecunditat i de la nupcialitat, declivi de la importància de l'herència...

PERÒ REALMENT NO HI HA CAP INDICI OBJECTIU.

Alguns problemes clàssics sobre la família

2. El declivi de la família

La negociació, el conflicte, els divorcis, la diversitat..., poden ser reflex d'una llibertat i una igualtat més grans en les relacions familiars, en lloc del reflex d'un caos.

La suposada harmonia i estabilitat de les famílies de fa uns anys podria interpretar-se com la conseqüència natural de relacions desiguals amb rols i patrons de comportament assignats de manera rígida i estereotipada.

Els valors de les famílies de la societat actual (solidaritat, llibertat, igualtat...) serien valors moralment superiors als mantinguts en dècades anteriors (obediència, submissió al pare i espòs...).

Alguns problemes clàssics sobre la família

2. El declivi de la família

Divorci com a possibilitat de formar una nova família.

Famílies monoparentals amb llaços afectius forts i estables més adequats que les relacions conflictives de moltes famílies «completes».

Reducció de la grandària de les llars, però els llaços existents entre persones d'una família que viuen en diferents llars són igual de sòlids.

Els canvis que s'observen en la família són signes d'adaptació i desenvolupament a les exigències de cada època, de manera que comporten una qualitat saludable.

La família ha perdut consistència institucional i ha guanyat intensitat psicològica, emocional i democràtica.

Alguns problemes clàssics sobre la família

3. El problema de la definició

No existeix una definició única i correcta de la família: la diversitat i la complexitat de la vida familiar no poden reduir-se en una única definició.

Les definicions depenen del marc teòric i els plantejaments epistemològics que assumeix l'investigador, així com del context sociocultural en què es troba. Hi ha nombroses definicions formulades des de diferents perspectives teòriques.

ALESHORES, QUÈ ÉS LA FAMÍLIA?

LA FAMÍLIA ÉS...

Què és per a vosaltres la família?

La família és...

La família és un dels grups més importants (si no el que més) al qual es vincula l'ésser humà.

Influeix en el procés de socialització i desenvolupament de la personalitat perquè **s'ocupa de la criança i l'educació dels fills i filles**. S'hi transmeten valors ètics, hàbits, costums, normes, valors...

La família és...

- Una de les estructures socials més importants i antigues.
- Un grup social que ha experimentat grans transformacions que li han permès adaptar-se a les exigències de cada societat i cada època.
- No hi ha consens pel que fa a una definició universal de la família.

La família és...

- Tradicionalment:
  - La família nuclear, unió entre un home i una dona (normalment units per llaços legals o religiosos) que conviuen i tenen un projecte de vida en comú, juntament amb els seus fills, quan en tenen, és el model més difós.
- Els canvis socials han generat l'aparició de nous models familiars més lliures (família monoparental, homoparental, reconstituïda, de parelles de fet, unipersonal...).
- Les formes de vida familiar són molt diverses, depenent de factors socials, culturals, econòmics i afectius.
- La família, com qualsevol institució social, tendeix a adaptar-se al context d'una societat.

La família: entre individu i societat

- És un grup central en la vida dels individus:
  - Un dels principals predictors d'ajust social (la família és la principal font de suport i xarxa de relacions).
  - No sols és el primer grup de pertinença, sinó també el primer grup de referència, tant en el sentit positiu com en el negatiu.
- I un grup central en la vida de les societats:
  - És un dels grups socials més present en el terreny de les normes socials (reflectides, fins i tot, en el dret).
  - Entorn de la família s'articulen moltes tradicions fonamentals en totes les cultures.

Característiques distintives del grup familiar i altres grups socials

DURACIÓ. Les famílies duren un període de temps considerablement superior al de la resta de grups socials. És l'únic grup social que, virtualment, requereix la pertinença per a tota la vida (involuntària).

INTERGENERACIONAL. No és un grup d'iguals. Els llaços de dependència (i de jerarquia) entre generacions són crucials per a la seua supervivència.

RELACIONS BIOLÒGIQUES I AFILIATIVES (LEGALS). L'acte que crea els llaços familiars és biològic (el naixement, la maternitat i la paternitat).

RELACIONS DE PARENTIU. La família es troba en la base de relacions socials més àmplies (història i tradició).

Definició de família: dues opcions

Utilitzar el concepte en plural, és a dir, obviar la idea de la família i substituir-la per la idea de famílies, precisament per a indicar la multiplicitat de formes de vida conjunta i d'experiències familiars que l'individu pot travessar en el curs de la seua vida. Més que la dissolució o la crisi irreversible de la família com a lloc de les relacions afectives i com a grup social, l'ús del plural significa la seua profunda transformació.

Recollir les definicions de família que s'ofereixen des dels diferents corrents teòrics. Com afirmen Gracia i Musitu, la família pot entendre's com una unitat de personalitats en interacció, com un sistema o com una construcció social, i des de cadascun d'aquests acostaments, les definicions de família són múltiples.

**LES DUES GRANS
FUNCIONS DE LA
FAMÍLIA SÓN...**

Els dos grans motors...

- L'amor romàntic
- L'amor filial
- L'àmbit dels afectes
- La sexualitat

«Junts, en la riquesa i en la pobresa»
«No et mogues, amor, que ja escure jo»

«Avui estem els dos tots sols»

Els dos grans motors...

- L'interès i el control
- L'intercanvi
- La gestió dels béns

Els dos grans motors...

«Diuen que és de bona família...»

«Quan la pobresa entra per la porta,
l'amor se'n va per la finestra»

«Amor, sempre acabe escurant jo»

- L'interès i el control
- L'intercanvi
- La gestió dels béns

Els dos grans motors...

Indubtablement, la família compleix un paper important en la vida econòmica, afectiva i sexual dels individus (Musitu i Allatt, 1994).

FUNCIONS DE LA FAMÍLIA MODERNA

Talcott Parsons (1966) planteja que la família nuclear és superior, per exemple, a les famílies en les societats predominantment agrícoles, on la llar és tant la unitat de residència com la unitat primària de producció. En la família nuclear es produeix una separació de la producció econòmica que és exercida per altres unitats especialitzades (fàbriques, oficines, etc.). Però aquesta diferenciació no és simplement una pèrdua de funció, sinó que constitueix un procés d'especialització adaptativa que permet a la família exercir altres funcions de manera més competent que altres formes familiars anteriors.

En separar-se l'activitat productiva de la llar familiar, els membres adults de la família són capaços de dedicar més temps i atenció a la qualitat emocional de les seues relacions, així com a les experiències d'aprenentatge dels seus fills. Tot això permet, segons Parsons (1971), millorar la rellevància de la família com a proveïdora d'una base emocional segura per a la participació dels seus membres en la societat (Cheal, 1991).

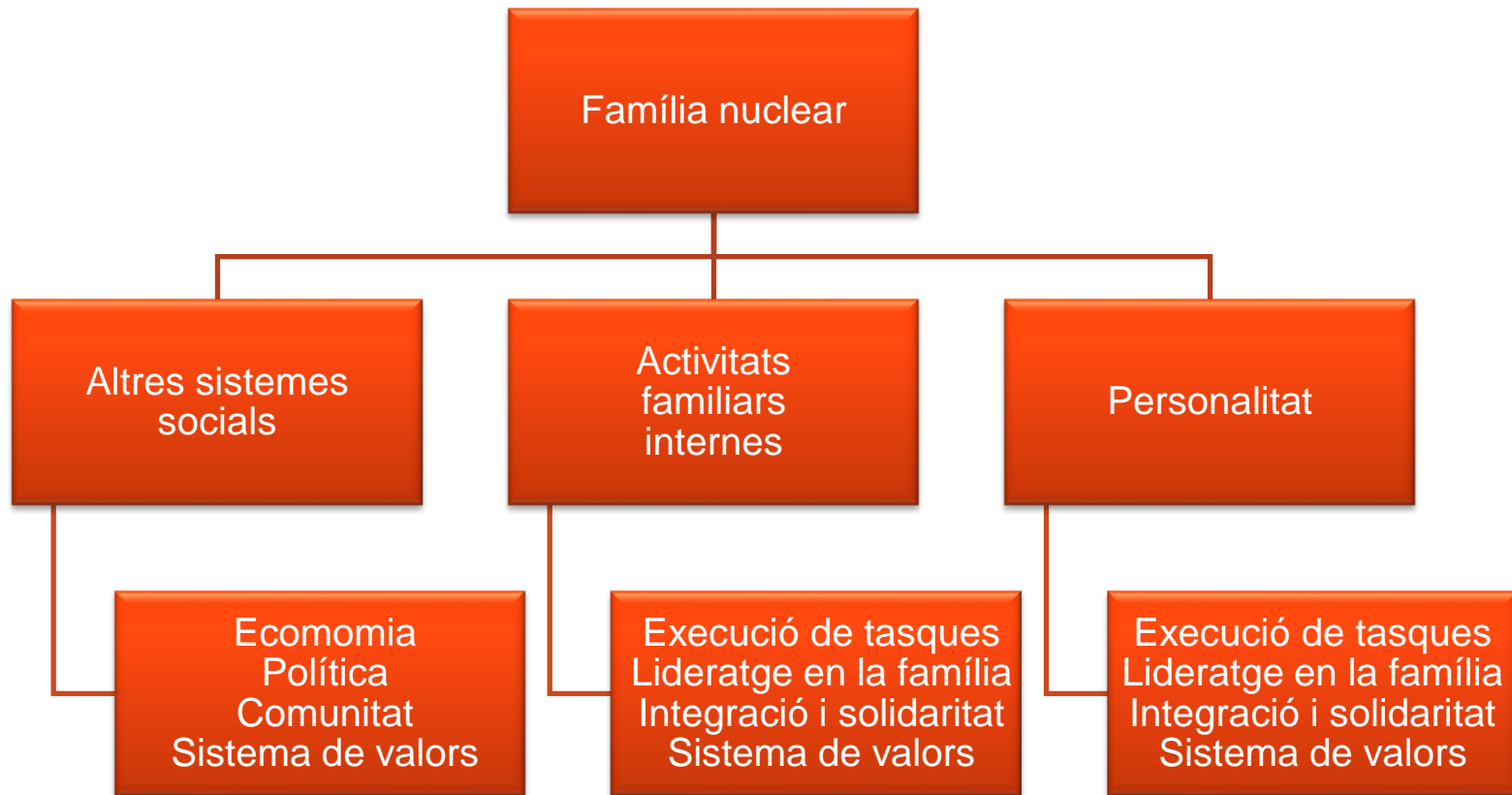
FUNCIONS DE LA FAMÍLIA MODERNA

Talcott Parsons (1966) planteja que quan la família deixa de ser la unitat primària de producció, passa a complir dues funcions molt importants (procés d'especialització adaptativa):

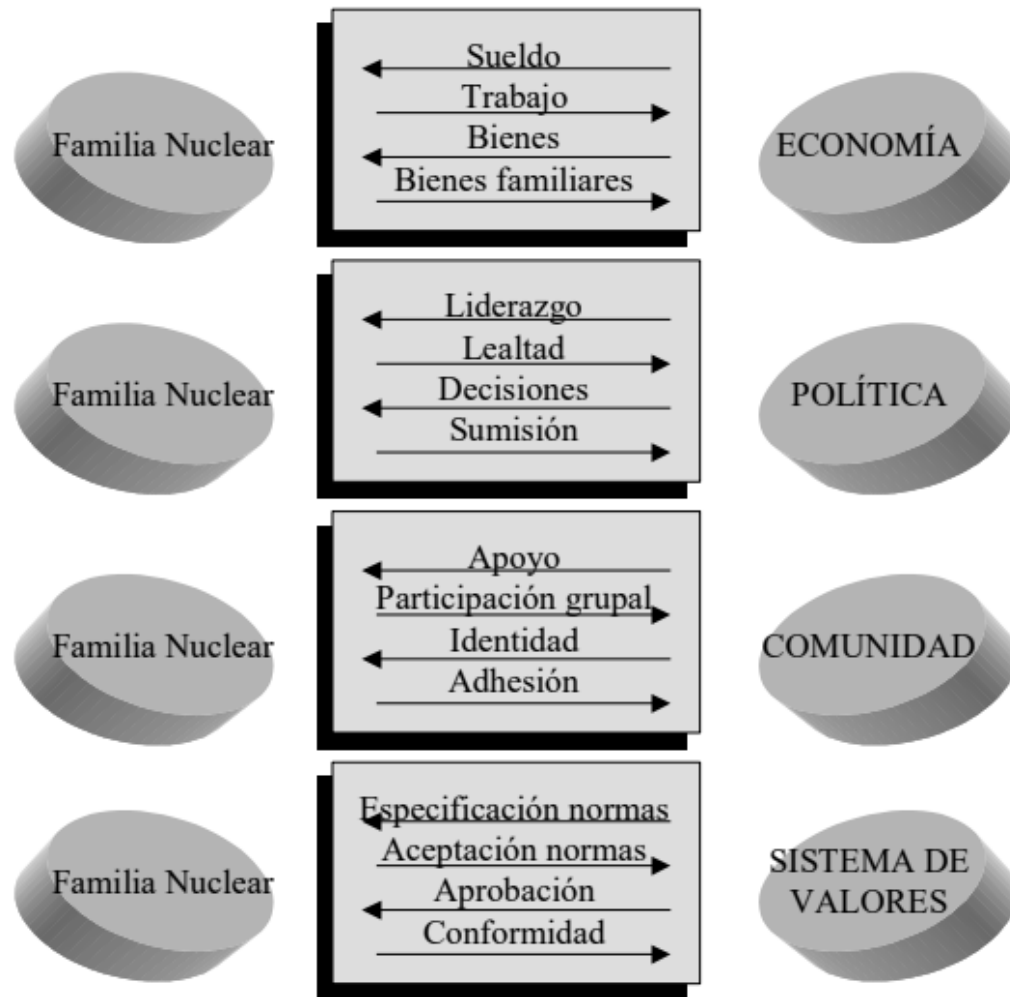
- Proveir una base emocional segura per a la participació dels seus membres en la societat (desenvolupament afectiu).
- Proposar experiències d'aprenentatge als fills (socialització).

Els adults de la família són capaços de dedicar més temps i atenció a la qualitat emocional de les seues relacions, així com a les experiències d'aprenentatge dels fills.

Classificació dels àmbits en què la família compleix funcions (Bell i Vogel, 1968)

CLASSIFICACIÓ DELS ÀMBITS EN QUÈ LA FAMÍLIA COMPLEIX FUNCIONS (BELL IVOGEL, 1968)

FUNCIONS DE LA FAMÍLIA

(Fernández de Haro, 1997)

La família exerceix en l'actualitat tres funcions bàsiques:

Funcions amb l'individu:

La família exerceix, en relació amb les persones, dues accions fonamentals:

1. Afavorir-ne el desenvolupament físic, afectiu i social.
2. Facilitar-ne l'autonomia personal en l'àmbit social.

Funcions amb la mateixa família:

- Perquè es mantinga la relació persona-família-societat, cal que cadascun dels elements mantinga la seua pròpia coherència.
- La família ha de mantenir-se com a tal en l'espai i ha de perpetuar-se en el temps.

FUNCIONS DE LA FAMÍLIA

(Fernández de Haro, 1997)

La família exerceix en l'actualitat tres funcions bàsiques:

Funcions amb la societat:

- La família, com a grup petit que és, actua com a factor estabilitzador de la societat perpetuant les normes socials.
- Alhora, és un element sensibilitzador per a les futures influències socials.

FUNCIONS DE LA FAMÍLIA

(Musitu i col·laboradors, 1996)

Funcions de la institució familiar:

1. Els membres de la família pretenen mantenir la integritat familiar com una entitat separada:
  - Per mitjà del suport econòmic.
  - Donant seguretat física i emocional als seus membres.
  - Amb un sentiment de pertinença al grup.
2. La família ajuda els seus membres a desenvolupar una personalitat adequada i una adaptació social eficaç.

FUNCIONS DE LA FAMÍLIA

(Musitu i col·laboradors, 1996)

Funcions de la institució familiar:

3. La família és un marc principal on els sentiments aconseguixen la seua màxima expressió (afecte, afiliació, desgrat, rebuig).
4. La família estableix una sèrie de mecanismes (tècniques disciplinàries o pràctiques educatives) que permeten el control de la conducta i la socialització dels xiquets.

FUNCIONS DE LA FAMÍLIA

(Zannata, 1997)

- La família no té només una funció afectiva i emocional; també exerceix rols crucials de naturalesa social i econòmica.
- Als països mediterranis, la principal institució d'assistència i suport a les persones necessitades és la família.
- El nostre estat social es troba fonamentat sobre la família.

DIVERSITAT FAMILIAR

Activitat!

En grups de quatre, cerca per Internet i respon a les preguntes següents.

Evidentment, no pots copiar i enganxar les respostes, i has de citar adequadament la font d'on les obtens.

1. **Què és la diversitat familiar?**
2. **Què són els nous tipus de famílies?**
3. **Quins nous tipus de família existeixen?**
4. **Quins avantatges o desavantatges tenen aquests nous tipus de famílies respecte a la «família tradicional»?**

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

- Es pot trobar almenys una tendència uniforme i comuna en l'evolució dels patrons de la vida familiar a Europa: la convergència cap a la diversitat i un reconeixement més gran d'aquesta diversitat.
- Si abans l'amor era un atzar i el matrimoni una certesa, ara s'han invertit les coses i només l'amor és una certesa, almenys com a projecte, mentre que el matrimoni és una situació cada vegada menys definitiva i més reversible (Alberdi, 1999).

DESCENS DELS ÍNDEXS DE NATALITAT I ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ (CANVIS DEMOGRÀFICS)

 Més esperança de vida de les persones grans

 Descens de la natalitat

- Retard de l'edat en la qual es contrau matrimoni
- Disminució del nombre de matrimonis
- Retard de l'edat en la qual es tenen fills
- Reducció del nombre de fills

DESCENS DELS ÍNDEXS DE NATALITAT I ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ (CANVIS DEMOGRÀFICS)

Fenòmens interrelacionats, ja que la nupcialitat i la maternitat han estat associades tradicionalment al nostre país.

- Llibertat individual de decidir si tenir fills o no

«A conseqüència dels canvis demogràfics que s'han produït al llarg del segle XX, les famílies es prolonguen més en el temps, i cada vegada coexisteixen més parents de diferents generacions. Alhora, es tenen menys fills; s'ha anat reduint la grandària del parentiu dins de cada generació. Aquests processos s'accentuen en els últims anys. La reducció dels naixements unida a la prolongació de la vida està afavorint unes famílies més llargues i més estretes. Mai en la història espanyola menys xiquets no han tingut tants avis» (Alberdi, 1999).

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

TRANSFORMACIÓ EN LA FORMACIÓ I DISSOLUCIÓ DE LES FAMÍLIES

- Tendència a contraure matrimoni o a conviure amb una parella amb edats superiors.
- Tenir el primer fill o filla a una edat més tardana.
- Descens de la taxa de nupcialitat.
- S'accepten la cohabitació i els naixements fora del matrimoni.

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

TRANSFORMACIÓ EN LA FORMACIÓ I DISSOLUCIÓ DE LES FAMÍLIES

- El matrimoni deixa de ser imprescindible per a la vida en comú i per a la fecunditat.
- La dissolució de la parella (divorci, separació) s'ha incorporat amb normalitat a la vida social i familiar. Divorci com a remei i continuïtat.

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

INCORPORACIÓ DE LA DONA AL MERCAT LABORAL

- Abans de la reforma del Codi de Comerç del 2 de maig de 1975, la dona casada no podia treballar, obrir un comerç ni comprar i vendre sense l'autorització o llicència del seu marit.
- Augment de dones en l'àmbit laboral, amb un rang més ampli d'ocupacions i un interval d'edat més gran que en qualsevol altre temps. Més nivell d'estudis i formació, que afavoreix la igualtat entre sexes.
- Els xiquets ja no poden ser cuidats exclusivament per les mares: reestructuració. Aquest problema es resol normalment recorrent a l'ajuda familiar (avis).

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

EIXIDA DELS FILLS DE LA LLAR D'ORIGEN

- Permanència dels fills en la llar paterna fins a edats més tardanes (tendència en països del sud d'Europa). No sols obeeix a qüestions economicomaterials, sinó també als valors, tradicions i costums culturals del país. Actitud més protectora envers els fills.
- Nous valors sobre la independència i la realització personal que ja no passen necessàriament per la formació d'una família pròpia.

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

CANVI DE VALORS: DEMOCRATITZACIÓ DE LA FAMÍLIA

- A Espanya és important el canvi en el model tradicional de la família en els anys seixanta, que es va accelerar des de la Constitució de 1978.
- La Constitució reconeix la possibilitat de dissolució del vincle matrimonial, la lliure elecció del matrimoni i la protecció dels fills amb igualtat de drets i obligacions dels dos progenitors; així mateix, entén com a família no solament la tradicional.

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

CANVI DE VALORS: DEMOCRATITZACIÓ DE LA FAMÍLIA

Valors actuals en la família espanyola:

- Llibertat
- Benestar
- Igualtat
- Solidaritat
- Tolerància amb la diversitat
- Individualisme i privacitat
- Els models de felicitat

La família roman com un punt de referència molt important i conserva un gran significat afectiu i existencial.

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

CANVI DE VALORS: DEMOCRATITZACIÓ DE LA FAMÍLIA

«No han sigut mai tan iguals i tan respectats els drets de les dones i dels joves a l'interior de les llars, i això ha produït una redistribució important del poder dins de la família»
(Alberdi, 1999).

CANVI I DIVERSITAT FAMILIAR

Factors socials influents

Les noves formes familiars constitueixen, considerades globalment, més del 50 % de les famílies registrades en àrees metropolitanes de les principals ciutats del món.

Noves formes familiars:

1. Cohabitació o família de fet
1. La família monoparental
1. La família reconstituïda
1. La llar unipersonal

COHABITACIÓ O FAMÍLIA DE FET

1. Dues persones (heterosexuals o homosexuals) que viuen juntes sota un mateix sostre com a parella, sense haver sigut unides per matrimoni.
1. Unió estable basada en l'amor i el suport mutu.
1. Menys difusió d'aquest tipus de família per:
  - Motivacions de naturalesa cultural
  - Motivacions de naturalesa econòmica
  - Motivacions de naturalesa pràctica

4. Barbagli (1990): quatre motius per a conviure o quatre tipus principals de famílies de fet basant-se en l'orientació o actitud dels membres de la parella cap al matrimoni.

- Conviuen davant de la impossibilitat de tornar-se'n a casa. Fins i tot, malgrat poder casar-se legalment, no ho fan per no perdre alguns avantatges econòmics.

No hi ha cap actitud declarada contrària al matrimoni.

- «Rebuig ideològic» del matrimoni.

- Qüestionament de les concepcions tradicionals dels rols masculins i femenins en el matrimoni.

La convivència és una manera de declarar-se independents de les expectatives tradicionals i salvaguardar la carrera i l'autonomia pròpies, tant econòmiques com no econòmiques.

- Com un «matrimoni de prova».

LA FAMÍLIA MONOPARENTAL

- És una realitat molt antiga que estava caracteritzada per la seua feblesa i marginalitat (vídues, orfes, mares solteres...). Actualment, depèn cada vegada més d'eleccions i decisions individuals o de parella.
- Realitats familiars molt heterogènies: únic progenitor (vidu/vídua, separat/separada, divorciat/divorciada, naixement fora del matrimoni o mare soltera / pare solter) amb, almenys, un fill de menys de divuit anys.

LA FAMÍLIA MONOPARENTAL

- Famílies de ple dret, i no incompletes.
- Els progenitors en aquesta mena de famílies solen ser dones divorciades que assumeixen la custòdia dels fills o el rol de mares solteres per elecció (feminització de la responsabilitat familiar).

LA FAMÍLIA RECONSTITUÏDA

- Després d'un divorci, es refà amb la mare o el pare que té els fills a càrrec seu i amb el nou cònjuge.
- Els cònjuges viuen junts amb els fills de matrimonis anteriors i, potser, amb fills del nou matrimoni.

LA FAMÍLIA RECONSTITUÏDA

- Parelles no casades que viuen amb almenys un dels fills d'un membre de la parella, nascut d'un matrimoni o d'una unió de fet prèvia, i que poden tenir fills en comú.
- Parella casada o no, amb fills o sense; almenys un dels seus components prové d'un matrimoni o d'una unió de fet anterior.

LA LLAR UNIPERSONAL

1. Persones que viuen soles:
  - Joves (solters)
  - Adults (divorciats)
  - Tercera edat (vídues)
2. En tots els països occidentals, les persones soles són majoritàriament dones ancianes i vídues.

Augment a causa dels factors següents:

- Disminució de la cohabitació entre diferents generacions.
- Prolongació de la duració de la vida.
- Les dones són més longeves.

LA LLAR UNIPERSONAL

3. Viure sol no significa no tenir una relació amorosa estable. LAT (Living Apart Together). Paradigma de la independència sense renunciar a dos valors centrals de la cultura actual: llibertat i amor.

<https://www.youtube.com/watch?v=XIJh3FCWZyg>

Conclusions sobre noves formes familiars

La parella és cada vegada més el centre de la nostra vida emocional i personal.

La dissolució de la parella (divorci, separació) s'ha incorporat amb normalitat a la vida social i familiar.

Els fills o filles ja no són un destí, sinó una elecció, i, per tant, es dona una importància més gran a tot el que té a veure amb ells.

La importància de tenir fills és compatible amb la llibertat creixent de no tenir-los.

La infància cobra una importància social més gran.